

דף סה.

עין משפט א.

יו"ד סימן קסו סעיף א

עיין לעיל דף סד: עין משפט ג

עין משפט ב.

יו"ד סימן קסא סעיף ח

ה. ט. מי שהיה חייב לחבירו דינר של רבית, ונתן לו בשבילו ה' סאין של חטים והיו נמכרים ד' סאין בדינר, צריך להחזיר לו ה' סאין ואם רצה להחזיר לו דמיהם שהם דינר ורביע רשאי^ו שהמקח קיים אע"פ שנעשה באיסור.

עין משפט ג.

יו"ד סימן קסא סעיף ט

ט. י. היה חייב לו דינר של רבית, ונתן לו בו גלימה או כלי צריך להחזיר לו הכלי^ז ולא דמיו, היות והוא דבר מסויים.

עין משפט ד.

יו"ד סימן קסא סעיף י

י. יא. אם המלוה שכר מהלוה חפץ באותו דינר שחייב לו של רבית ולא היה ראוי לשוכרו אלא בחצי דינר בלבד, מוציאין מהמלוה^ח כל הדינר.

ו. מב"מ דף ס"ה ע"א וכרבא, ועיין לקמן בסוף סי' קע"ה ובחו"מ. ועיין בפ"ת ס"ק ט' מה שהביא ממ"ל.

ז. הכלי דוקא ולא תמורתו בכסף, שלא יאמרו הגלימא שמכסה בה גלימא דרבית היא. ש"ך ס"ק ט"ו. משא"כ בה' מידות חטים.

ח. מימרא דרבא שם, ומפרש משום דסבר וקיבל ואז מוציאין מהמלוה כל הדינר, וכתב הש"ך בס"ק ט"ז שהרשב"א בתשובה נסתפק אם אמר לו הלוה אתן לך י"ב דינרים רבית ע"מ שחצרי שאינה נשכרת אלא ביו"ד דינרין תשכור אותו ב"ב דינרין, דכשמוציאין ממנו לא מוציאין מהמלוה אלא עשרה דינרין בלבד, שהרי בעיקר התנאי לא היה מקבל זה כי אם דמי שכירות הבית שהיא עשרה.

ולאו דוקא בשכירות, אלא ה"ה אם קנה המלוה ממנו חפץ או קרקע באותו סך שלקח הרבית לא די להחזיר לו המקח עכשיו כיון שכבר נתחייב לו באותו סך המעות, ונקט בשכירות להשמיענו רבותא דאף שזה לא אלים קנינו כמו במקח ג"כ אמרינן סבר וקיבל כ"כ הט"ז בס"ק ו', ודלא כהפרישה.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט ה.

יו"ד סימן קעו סעיף ו

ח. מותר להוסיף בשכר הקרקע ^ט ולומר לשוכר קודם שיחזיק בחצר אם מעכשיו אתה נותן לי הרי זה בעשרה סלעים לכל שנה, ואם תתן לי שכר בכל חודש הרי היא לך בסלע לחודש ^י, וכיוצא בזה בשכר אדם.

הגה: אבל אם כבר החזיק השוכר בו בעשרה לשנה ^כ, אסור לומר לו תתן לי סלע בכל חודש ואני אמתין לך על המעות.

וכ"ש אם נתחייב לו בשכירות ונותן לו דבר בהמתנת המעות דאסור ^ל.

הגה: מותר להרבות בנדוניא לחתן, כגון שנדר לבתו נדוניא והתנה עם חתנו שכל שנה שיעכב הנדוניא אצלו יתן לו כו"כ שכר מותר ^מ שאין זה אלא כמוסיף לו נדוניא.

ודוקא שהתנו כך לפני הנישואין, אבל אחרי הנישואין ^נ אסור דהוי שכר המתנת מעות.

עין משפט ו.ז.ז.

יו"ד סימן קעג סעיף א

א. מכר לחבירו דבר ששורה עשרה זהובים ביי"ב, בשביל שממתין לו

ט. ממשנה שם בדף ס"ה ע"א, ובלבד שיאמר לו קודם שיחזיק בקרקע, מתלמידי הרשב"א.

י. וטעם ההיתר לפי ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, וכמו שנפסק בשו"ע חו"מ סי' שי"ז א"כ כשנוטל ממנו סלע לחודש אין זה בשכר המתנת מעות שהרי לא נתחייב לשלם לו שכירות אלא בסוף החודש, ומה שאמר לו אם תתן לי מעכשיו הרי לך בעשרה לשנה היינו שאם יקדים לו ימחול לו מדמי השכירות, מגמ', ורש"י שם. ש"ך ס"ק ז'.

כ. היינו לשנה מראש, וכ"כ הב"י בשם תלמידי הרשב"א. ומבואר מכאן דאין חילוק בין מעות לשכירות או להלוואה, לעולם כל שכר על המתנת המעות אסור, ודלא כהב"ח. ש"ך ס"ק ח'.

ל. נראה דבזה הוי רבית קצוצה, ואפי' בחלוקה הראשונה שכבר החזיק בקרקע, נסתפק הב"י אי הוי רבית קצוצה. ט"ז ס"ק ח'.

מ. דהוי כמוסיף לו נדוניא, וה"ה בכל מה שמתחייב האדם עתה מתנה לחבירו שאם לא יפרע מכאן ועד יום פלוני שיהיה מוסיף כו"כ בחודש מותר, וכ"כ הב"י.

נ. ואם נתפשרו אחר החופה הוה רבית גמור שהרי אחר החופה מיד נעשה עליו כמלוה, וגם קודם החופה טוב לעשות הכל קרן ויכתוב כך שאבי הכלה חייב ליתן לחתן כו"כ בשנה הראשונה וכו"כ בשנה השניה והוא מהלבוש. ט"ז ס"ק ח'.

על התשלום אסור ^ו, ואפי' אם המוכר עשיר ואינו צריך למעות, ולא היתה הסחורה נפסדת אצלו אם יעכבה עד שעת היוקר.

ב. במה דברים אמורים בדבר שיש לו שער ידוע ^ז או דבר ששומתו ידועה, אבל טלית וכדומה שאין לו שער ידוע ^ח ואין שומתו ידועה מותר למכרו ביוקר ע"מ לפרוע לזמן פלוני, ובלבד שלא יאמר לו בפירוש אם תתן לי מיד הרי הוא לך בעשרה ואם לזמן פלוני בי"ב ^ט. וי"א אפי' אינו מפרש אסור ^י ורק במעלהו מעט ^י במחיר מותר, אבל אם מעלהו הרבה עד שניכר לכל שבשביל המתנת המעות הוא מעלה המחיר, הרי זה כמפרש ואסור.

הגה: דבר הנמכר בעשרה ולפעמים בי"ב כמו כשבאים שרים וכדומה, אם

- ס. ממשנה בב"מ ס"ה ע"ב, ואפי' אם המוכר עשיר. שם בגמ'.
- וכתב הט"ז בס"ק א' דפי' שמוכר לו דבר שעתיד לתייקר כשיעור היוקר מכיון שממתין לו על המעות ונמצא לגבי המוכר שהוא עשיר אין לו הנאה שהרי יכול להניח המקח עד שיתייקר, אפ"ה אסור שהולכים אחר זמן המקח דאם היה כסף ללוקח עכשיו היה קונה אותו בזול א"כ בשעה שנוטלו ממנו ביוקר זה באיסור.
- ע. כמימרא דרב נחמן וכפי' התוס' בדף ס"ג ע"ב, וכ"כ הרא"ש וה"ה בפ"ח ממלוה בשם הרשב"א.
- פ. כתב ה"ה ובעל התרומות דבקרקע כיון שאין לו אונאה וגם אין כיוצא בו נמכר בשוק כל שהוא דרך מקח וממכר שאינו נראה כרבית מותר, אא"כ פירש בפירוש ואמר לו אם מעכשיו בכך וכך ואם לזמן פלוני בכך וכך שאז אסור, אפי' לא החזיק הלוקח עדיין בקרקע וה"ה לכל דבר שאין לו קיצבה ואונאה. ש"ך ס"ק ב'.
- צ. ואם יאמר לו אם תתן לי עכשיו בכך וכך ואם לזמן פלוני יותר ביוקר שאסור לתת לו בשער היוקר לזמן פלוני אם לא ע"פ היתר עיסקא, אבל לתת לו בשער הזול של עכשיו אין כאן איסור ועדיף ע"פ הדין לתת לו בשער הזול עכשיו ויוצא מידי נידנוד איסור של שטר עיסקא. ויש להזהר כשמחליט הקונה לתת לו לפי שער היוקר לזמן פלוני שיש לו היתר רק ע"פ שטר היתר עיסקא, צריך לשים לב לחתום שניהם מקודם על שטר העיסקא לפני שחותמים על החוזה עצמו, דאם יחתמו על החוזה עצמו הרי כבר עשו איסור ומה יועיל אח"כ שחותמים על שטר העיסקא, וצריך להזהר בזה.
- וכתב בעל התרומות דכל שלא אמר לו אם תתן לי מעכשיו וכו' אלא אמר לו סתם באייר תתן לי כשער של חודש אייר אם זול ואם יוקר מותר, אע"פ שידוע שבאייר דרכן להתייקר, ואפי' יש לו עכשיו שער ידוע מותר.
- ואם עבר ומכר אף במקום שהוא אסור, אינו אלא אבק רבית כיון שאינו דרך הלואה אלא דרך מקח. ש"ך ס"ק ד'.
- ק. הטור, ודעת מר"ן ע"פ הכלל סתם ויש הלכה כסתם, מ"מ חוששין לכתחילה לדעה זו.
- ר. ובתשובות בית אפרים בשם הכנה"ג כתב דדבר ששוה ד' מעלה לה' הוי מעט. פ"ת ס"ק ד'. דהיינו עד חמישית תוספת.

הרגילות שהשרים באים לעיר מותר למוכרו בי"ב ש.

דף סה:

עין משפט א.

יו"ד סימן קעד פעיף ד

ה. ה. מכר לו שדה ונתן לו מקצת המעות אם אמר לו המוכר תקנה כשיעור מעותיך, כל אחד מהם אוכל מהשדה כשיעור מעותיו ת.

עין משפט ב.

יו"ד סימן קפד פעיף ד

ה. ד. הלוחו על שדהו ואמר לו אם לא נתן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי, ולא אמר "מעכשיו" בענין שאין המקח קיים תוך הג' שנים, הרי לא יאכל הפירות א תוך הג' שנים ואם אכלם הרי זו רבית קצוצה ויוצאת בדיינים.

הגה: וי"א דכל מה שאכל תוך הג' שנים לא הוי אלא אבק רבית ב ואינה יוצאת בדיינים, אבל מה שאכל אחר הג' שנים צריך להחזיר ג, וכן עיקר.

עין משפט ג.

יו"ד סימן קעד פעיף ד

עיין לעיל עין משפט א

ש. פי' בהמתנה וכן בסעיף אחרי זה. ט"ז ס"ק ב'.

ת. שם בגמ' דף ס"ה ע"ב כדתני רב ספרא משמיה דרבי חייא וכדמפרש רבא.

א. ממשנה שם דף ס"ה ע"ב וכשנויא בתרא בגמ' דף ס"ו ע"ב, דמתניתין איירי באמר לו "מעכשיו".

ואם אכלם הוי רבית קצוצה, כמימרא דרב נחמן שם וכפי' הרי"ף והרמב"ם בפ"ו מהלכות מלוה דגם אתוך ג' שנים קאי וכרבינא, דמשכנתא בלא לנכות מההלואה רבית קצוצה היא. באר הגולה אות ה', ו'.

ב. כ"כ הרא"ש שם, וכן פי' רש"י ד"ה והדרא פירי וכשיטת התוס' בדף ס"ז ע"א ד"ה פירי.

ג. משום שהיה סבור שנחלטה לו השדה, וכשנודע לו שלא קנאה מוציאה מידו דהוי מחילה בטעות, אבל תוך ג' שנים לא הוי טעות שהרי בידו וברשותו היה להחזיר המעות למלוה. ועיין בחו"מ סי' ר"ז סעיף י'. ש"ך ס"ק ז'. ועיין בסי' קע"ד, ובש"ך ס"ק ד'.

עין משפט ד. יו"ד סימן קעד סעיף ה

ה. ו. אמר המוכר ללוקח כשתביא שאר המעות תקנה מעכשיו שניהם אסורים בנתיים לאכול מהפירות, אלא מניחים אותם ביד שלישי אם יביא הלוקח שאר המעות יתן השליש הפירות ללוקח, ואם לא יביא המעות, יתנם למוכר, והמוכר יחזיר המעות שקיבל ללוקח.

ה. ז. ואם אמר הלוקח אני אוכל הפירות ואם לא יגמר המקח כשיבא המוכר להחזיר לי מעותי אנכה דמי הפירות שאכלתי, מותר ה' וה"ה אם המוכר אמר כן י'.

הגה: ודוקא שאמר אנכה לך מן הדמים, אבל אם אמר אשלם לך הפירות שאכלתי אסור, דסוף סוף רבית נטל אלא שחוזר ומשלם רבית זו.

עין משפט ה. יו"ד סימן קעד סעיף ו

ה. ח. אמר לו המוכר כשתביא שאר המעות תקנה ולא אמר "מעכשיו", המוכר אוכל פירות עד שיביא הלוקח שאר המעות ה', ואם אכל הלוקח מוציאין מידו גם אם הביא שאר המעות.

עין משפט ו. יו"ד סימן קעד סעיף א

ה. א. מכר שדה לחבירו ואמר לו כשיהיו לי מעות תחזיר לי הקרקע הרי זה לא קנה וכל הפירות שאכל מהשדה הרי הם רבית קצוצה ט

ד. המוכר לא יאכלם שמא ישלים הלוקח המעות ונמצא שקנה השדה למפרע והרי שאכל המוכר הפירות בשביל המעות שנשארו ביד הלוקח, והלוקח לא יאכל שמא לא ישלים המעות ולא יצא השדה א"כ מיד המוכר ונמצא שאכלם בשביל המעות שנתן ביד המוכר. טור.

ה. טור מדברי התוס' שם בדף ס"ג בד"ה רבית ע"מ להחזיר.

ו. כלומר שהמוכר אומר אני יאכלם ואם יגמר המקח אנכה לו דמי הפירות שאכלתי מהמותר שחייב לי, הרי זה מותר. ש"ך ס"ק ז'.

ז. כמ"ש בפ"ו דבב"ק דף ס' ע"ב. הגאון באות י'.

ח. שם מברייטא בדף ס"ה, ואם אכל הלוקח מוציאין מידו, כ"כ הרמב"ם בסוף פ"ו מהלכות מלוה, ובגמ' בב"מ דף ס"ו ע"ב אמר ר"נ השתא וכו', למימרא וכו'.

ט. מברייטא בב"מ ס"ה ע"ב, והיינו שהתנו קודם שנגמר המקח.

ומוציאין אותם בדיינים.

הגה: אפי' לא התנה כך בפירוש אלא המנהג כך בעיר אסור^י, דכל מוכר אדעתא של המנהג שכשיהיו לו המעות מחזיר לו הקרקע, וא"כ אסור ללוקח לאכול הפירות.

א. ב. אם אמר לו הלוקח מעצמו כשיהיה לך מעות אני אחזיר לך הקרקע, אין זה תנאי^ב והמכר קיים, והלוקח אוכל פירות.

ואם כשאמר כך הלוקח חזר המוכר וחזק דבריו הרי זה תנאי^ל ואין כאן מכר, אבל בשתק המוכר^מ ולא חזקו אין זה תנאי.

הגה: ה"ה אם מכר לו קרקע מעכשיו^ב והמתין לו על המעות, הרי הלוקח מותר לאכול הפירות ולמוכר אסור, דאכילתו היא בשכר המתנת המעות שעדיין לא קיבל מהלוקח.

י"ד סימן קעב סעיף ד

עין משפט ז.

ה. ה. מכר לו שדה ונתן לו מקצת המעות אם אמר לו המוכר תקנה כשיעור מעותיך, כל אחד מהם אוכל מהשדה כשיעור מעותיו^ו.

וכ"כ הרמב"ם בפ"ב ממלוה, וכ"כ הרשב"א בתשובה דאין לו דין מכר אלא דין הלואה על מעותיו.

וכתב הש"ך בס"ק א' דלדעת הסוברים דמשכנתא בלי ניכוי מהחוב הוי אבק רבית בס"י קע"ב ה"ה כאן, וכ"כ הב"י והרמ"א בס' קס"ד בסופו, וסמך עצמו על מש"כ שם.

י. וכ"כ הב"י בשם תשובת הרשב"א.

כ. שם בברייתא וכרבא דמפרש שם, וכיון שלא התנה המוכר, והיינו באומר כן קודם המקח, אבל אם אמר כן בשעה שמתחיל המקח אפי' התנה הלוקח מהני, כ"כ הפרישה וכמ"ש בחו"מ סי' ר"ז בסופו. ש"ך ס"ק ב'.

ל. שם בתשובת הרשב"א.

מ. אפי' עשאו הלוקח בתוך המכר אין זה תנאי לשון השו"ע והיינו שנתן כבר המעות ולא כתב השטר ובמקום שקונים בשטר, אבל בשעה שמתחיל המקח כשעדיין לא נתן המעות, כבר כתב הפרישה דהוי תנאי אפי' התנה הלוקח כנ"ל באות ג'. וכ"כ בבאר הגולה אות ו' בשם הב"ח והרא"ש.

נ. וה"ה אם לא אמר בפירוש מעכשיו אלא שהחזיק הלוקח או קנה כראוי זווי הוי מלוה ע"פ על הלוקח. ש"ך בשם הפוסקים.

ס. שם בגמ' דף ס"ה ע"ב כדתני רב ספרא משמיה דרבי חייא וכדמפרש רבא.

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

עין משפט זז.

יו"ד סימן קעד פעיף א

עיין לעיל עין משפט ו

ח"מ סימן רז פעיף ו

ו. מכר קרקע והתנה המוכר שיחזירנו לו כשיהיו לו מעות, צריך להחזירו לו כשיביא לו מעותיו, לפיכך אסור ללוקח לאכול פירות שהמעות כהלואה אצלו.

עין משפט ט.

יו"ד סימן קעד פעיף א

עיין לעיל עין משפט ו

ח"מ סימן רז פעיף ז

ז. מכר לו סתם ואמר לו הלוקח מדעתו כשיהיו לך מעות תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו, הרי התנאי קיים והלוקח אוכל פירות ואין

ע. רמב"ם פ"א ממכירה הלכה י"א, ולפ"ז הוי שטר מכירה זה כשטר שלא ניתן לכתוב משום איסור ריבית, וע"כ נאמן המוכר לומר כבר נתתי לך המעות דדמי למלוה ע"פ סמ"ע בהג"ה ס"ק י"א.

ואם מכר לו והתנה עמו להחזירו לו כשיביא לו מעותיו מהיום ועד זמן פלוני, ולאחר זמן פלוני יותר לא יחזיר לו, הדין הוא שהפירות שיעלו מיום המכירה עד אותו יום שקבעו והגבילו ביניהם אסור הלוקח לאוכלם הואיל ויכול לסלקו בכל אותו זמן, ולאחר שעבר הזמן שקבעו הרי המכר קיים ואוכל פירותיו. פעמוני זהב. ועיין בסמ"ע ס"ק י"א.

פ. הטור תמה שהרי פטומי מילי הוא, ואם התנאי קיים הרי אסור לאכול פירות, אלא ודאי אין כאן תנאי כלל. ותירץ הב"י דהרמב"ם איירי לאחר שנגמר המכר התנה הלוקח וקנו מידו על כך משום הכי המכר קיים ומותר לאכול הפירות.

וצ"ל שהלוקח קיבל על עצמו בחיוב למכור לו בחזרה כשיביא לו מעותיו, דאם קיבל על עצמו שמעכשיו מוכרם לו בחזרה אם יביא לו מעותיו הרי אסור לאכול פירות, כמבואר בב"מ דף ע"ב ורש"י שם ד"ה ואיבעית אימא.

ובכסף משנה שם תירץ דאפי' קודם גמר המקח, דוקא כשהמוכר התנה תנאי זה הוי שם הלואה עליו ואסור ללוקח לאכול הפירות, כיון שלא היתה דעתו למכור כלל, משא"כ כשמכר סתם ולא התנה הוא דבר, רק שהלוקח התנה אף שחזר המוכר על התנאי והתנאי קיים, מ"מ אין שם הלואה עליו ומותר לו לאכול הפירות. סמ"ע ס"ק י"ג.

אבל הט"ז פסק דמיירי שהתנה הלוקח, והוי פטומי מילי והתנאי בטל, וע"כ מותר ללוקח לאכול הפירות, אבל במקום שהתנאי קיים כגון שהתנה הלוקח וחזר המוכר על התנאי אסור ללוקח לאכול הפירות. נתיבות ס"ק ט"ו בחידושים. ועיין בפעמוני זהב שהאריך כיד ה' הטובה עליו בפרטי הדינים בדברי הב"י והכ"מ והנפ"מ בניהם, והעלה הכלל העולה שאם לאחר המכר לגמרי עמד הלוקח מנדבת לבו ועשה הטבה למוכר הדין בזה לכו"ע דיכול לכתוב לו הטבה שיכול המוכר לפדות באיזה זמן שירצה בלי שום קביעת זמן כלל.

ואם היה הדבר ע"י קביעת זמן דהיינו שלא יוכל לפדות מיום המכירה עד זמן פלוני בזה אליבא דכו"ע אפי' היה המכר על תנאי מותר ללוקח לאכול פירות דהוי משכונא דסורא.

בזה אבק ריבית, שהרי מעצמו חייב הלוקח עצמו בתנאי זה.

ואם הדבר קודם גמר המכר, שהושוו במקח ועד שלא גמרו המקח ביניהם עמד המוכר והתנה שצריך לעשות לו הטבה בזה אליבא דכו"ע אסור ללוקח לאכול פירות אם לא קבעו זמן. ואם קודם גמר המקח התנדב הלוקח מעצמו לעשות הטבה למוכר לדעת הכסף משנה אפי' חזר המוכר ואמר תנאי זה עם כל זה מותר לאכול פירות אפי' בלא קביעת זמן וכן דעת רב עמרם גאון, אבל לפי תירוץ הב"י העיקר קביעת זמן בזה על דרך שנתבאר. ואם לא קבעו זמן בזה אסור לאכול פירות ובודאי שכך נקטינן ע"ש.